

W. Warmińsko -
mazurskie 14

P P PRACOWNIA KONSERWACJI ZABYTKÓW

ODDZIAŁ W GDAŃSKU

PRACOWNIA BADAŃ URBANISTYCZNO - ARCHITEKTONICZNYCH

80-828 Gdańsk, ul. Długi Targ 24

Telefon Nr 31-74-51

Obiekt: Zespół parkowo - ogrodowy

Adres: Dąbowiec, gm. Lelkowo, woj. elbląskie

Stadium: Ewidencja zabytkowych zespołów parkowych.

Inwestor: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Elblągu

~~Autor:~~
Projektant: mgr inż. arch. Maria Leszczyńska

Nr zlecenia: U-1/83 Rok 1983

5054

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244
Nr. inv. 4505.

Nr. inv. 4505
BIBLIOTEKA
Zarządu Ochrony i Konserwacji Zespołu Pałac.-Ogród.

ul. Szwoleżerów Nr 9. tel. 62-67-78

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

Park, ogród, aleja, zielen towarzysząca		Nazwa: DEBONIECA ARCHIWUM
Rodzaj parku/ogrodu: klasztorny, zamkowy, pałacowy, dworski, miejski		Adres: gm. Lełkora
Czas powstania: I poł. XIX w.		Województwo: Elbląg
Forma stylowa: krajobrazowy		Użytkownicy: Schale Podst. 15. prywatne
Wielkość: 4,5 ha		ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244 M. 1w 4505

K R Y T E R I A		0	1	2	3	4
		zły	mierny	db	b. db	
A	I. Stopień przetrwania elementów dawnego układu przestrzennego					
	1. Osie i ciągi kompozycji (relacja z architekturą)		+			
	2. Układ dróg		+			
	3. Stopień przetrwania starodrzewia		+			
	4. Układ wodny i pierw. ukształt. terenu			+		
	5. Zachowanie dawnych elementów architektury i małej architektury	+				
	II. Wartość układu przestrzennego					
	1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka czytelność nawarstwień stylowych		+			
	2. Wartość historyczna układu (dawność)		+			
	3. Wartość obiektów architektury	+				
	4. Reprezentatywność lub unikalność w skali regionu lub kraju		+			
	5. Wartości krajobrazowe i estetyczne			+		
	III. Wartości tradycji historycznej (w sensie potencjonalnych walorów turystycznych)					
	1. Związek obiektu z postaciami lub wydarzeniami historycznymi	+				
Wartości zabytkowe ogółem				10		
B	I. Wartości przyrodnicze i ekologiczne					
	1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów		+			
	2. Drzewa o charakterze pomników przyrody			+		
	3. Intensywność zadrzewienia		+			
	4. Stan zdrowotny drzewostanu		+			
	5. Znaczenie ekologiczne			+		
	Wartości przyrodnicze ogółem			7		
Ogólna ocena obiektu				17		

Analizę sporządził: **efc**

Data: **17-IV-84**

Uwaga dotycząca koniecznej doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych — podać na odwrocie karty!

Zakł. Graf. „Tamka”. Zam. 0102-1500/82. Nakł. 10 000 egz.

Wartość doraźna nie ma wpływu na ocenę ogólną.

Wartość doraźna o esencji!

Park dworski, plan malarstwa (kond. malarstwa, barok, przyr. karpiniar) - zielenia malarstwa.

Nie odnoszono do dnia powst.: dąb 30cm, lipa 30cm, jesion 270-380cm.

PRZEDSIĘBIORSTWO PAŃSTWOWE
PRACOWNIE KONSERWACJI ZABYTKÓW
O/GDAŃSK UL. DŁUGI TARG 24 TEL. 31-74-51

PRACOWNIA BADAŃ URBANISTYCZNO-
ARCHITEKTONICZNYCH

NR. ZLECENIA :

układu przestrzennego

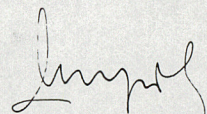
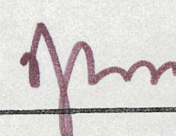
tektura

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Mr. inw 4505

OBIEKT: Zespół parkowo-ogrodowy wieś Dębowiec

ADRES : Gmina Łoskowo woj. olsztyńskie

RODZAJ DOKUMENTACJI	Ewidencja zabytkowych śladów parkowych	
AUTORZY OPRACOWANIA	mgr inż. arch. Maria Leszczyńska	
KONSULTANT	mgr inż. arch. Ułga Lipińska	
ZLECENIODAWCA	Wojewódzki Konserwator Zabytków Elbląg	
KIEROWNIK PRACOWNI	listopad 1982 rok mgr inż. arch. J. Jaroszevska - Bartoszewicz	
MIEJSCE PRZE- CHOWYWANIA OPRACOWANIA	1. OZ Elbląg 2. WKZ Elbląg 3. WKP Elbląg 4. Ministerstwo Kult. i Sztuki 5. PP PKZ O/Gdańsk	

SPIS TREŚCI

I. METRYCZKA PARKU

II. WSTĘP

III. ANALIZA HISTORYCZNA

3.1. Dane historyczne.

3.2. Źródła do dziejów parku

IV. CHARAKTERYSTYKA UKŁADU PRZESTRZENNEGO I TERENÓW ZIELONYCH

4.1. Układ przestrzenny

4.2. Analiza stopnia zachowania układu przestrzennego

4.3. Analiza istniejącej zieleni

4.4. Skrócona inwentaryzacja drzew i krzewów.

V. WNIOSKI OGÓLNE

VI. LITERATURA

VII. PLAN SYTUACYJNY - SKALA 1:1000

ORIENTACJA - SKALA 1:25000

VIII. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

METRYCZKA PARKU — OGRODU

ADRES: miejscowość /dzielnica, ulica, nr posesji/		gmina:	województwo:
Dębówiec		Lelkowo	elbląskie
NAZWA PARKU: aktualna:		dawna:	
nie posiada		nie posiada	
RODZAJ PARKU I STAN JEGO ZACHOWANIA: ogólnie czytelne granice parku, niezachowany układ kompozycyjny, układ komunikacyjny główny zachowany, wewnętrzny nieczytelny, dobre poszczególne egzemplarze starodrzewu			
CZAS POWSTANIA I NAJWAŻNIEJSZE FAZY PRZEKSZTAŁCEŃ:			AUTOR:
1 - p.l.l.a. wieloletni - brak czytelnym faz przekształceń. Teren zagospodarowany przez: Inspekt. Oświaty i Wychow. własność prywatna. Państwowa			brak /oszczędnościowo/
POWIERZCHNIA PARKU:	ISTNIEJĄCE BUDYNKI: 1. o wartościach zabytkowych:	2. inne obiekty:	
ogółem / ha /:	1. Zabudowa gospodarcza	1. Budynek Szkoły Podstawowej	
w tym wód /ha/:		2. Zlewnia Mleka	
ca 4,5 ha		3. Budynek mieszkalny /dyr. Szkoły/	
ca 1,0 ha		4. Szklarnia	
NR I DATA REJESTRU PARKU-OGRODU:	OPINIA KOMISJI KONSERWATORSKIEJ:	UWAGI:	
brak			
UŻYTKOWNICY OBIEKTU:			
1. Inspektorat Ośw. i Wychow.			
2. własność prywatna			
3. własność państwowa - Zlewnia Mleka - Spółdzielnia Mleczarska			
ISTNIEJĄCA DOKUMENTACJA:	1. POMIAR SYTUACYJNO - WYSOKOŚCIOWY:	2. INWENTARYZACJA ZIELENI:	
/data i autor /	brak	brak	
3. STUDIUM HISTORYCZNE:	4. ZAKOŻENIA TECHNICZNO - EKONOMICZNE:	5. DOKUMENTACJE BRANŻOWE, TECHNICZNE I EKSPERTYZY:	
brak	brak	brak	
PRZEPROWADZANE REMONTY:	BUDYNKÓW:	PARKU:	METRYKĘ SPORZĄDZIŁ:
			mgr inż. M. Leszczyńska
			listopad 1982 r.
			DATA:

II. WSTĘP

Założenie parkowo-ogrodowe o powierzchni około 4,5 ha położone jest na wschód od drogi głównej w kierunku Pioniężno-Lelkowo/wieś Gałma/ w wojew. śląskim.

Wieś Dębowiec w układzie przestrzennym jest wydłużoną licówką zamkniętą owalnicą parku, z której odchodzi aleja jesionowo-lipowa w kierunku wschodnim.

III. ANALIZA HISTORYCZNA

3.1. Dane historyczne

Uwaga: Do roku 1945 obecne tereny gminy Lelkowo wraz ze wsią Dębowiec podlegały administracyjnie, siedzibie powiatu w Świętej Siskierze /Kreis Heiligenbeil/ w związku z czym źródła archiwalne dostępne w Polsce są w stanie szczątkowym/.

Skąpa ilość materiałów archiwalnych utrudniała odczytanie kolejnych faz przeobrażeń układu przestrzennego parku oraz jego historii własności.

Do roku 1945 miejscowość figurowała w aktach pruskich pod nazwą Eichholz. W 1837 roku właścicielem majątku o obszarze 846 ha był Herman Andersch, który był prawdopodobnie autorem przestrzennej aranżacji dzisiejszego założenia. Kolejnym właścicielem ok. II p. XIX wieku, dobra rycerskiego /wg nomenklatury niemieckiej Rittergut / Dębowca /Eichholzza/ był Engel.

Po roku 1945 teren parku w większej części przejął Inspektorat Oświaty i Wychow. W latach 50-tych został rozebrany XIX dwór - na jego miejscu postawiono Szkołę Podstawową, której rzut tylko w części jest analogiczny do rzutu dworu /informacje z wywiadu w terenie/, rozebrane zostały również w tym czasie stajnie dworskie.

Wcześniejszej dewastacji uległa romantyczna altanka drewniana na stawie - o jej byłej obecności świadczą obecnie jedynie paliki i wywiad w terenie. Do altanki dopływało się łądzą z kręgu starodrzewia /altany/ do dziś w bardzo dobrym stanie zachowanego.

Dosyć lakoniczne dane zawiera "Handbuch des Grundbesitzers der Provinz Ostpreussen" /autor G. Kühne/ z roku 1889 - w którym znajdujemy wzmiankę o powierzchni majątku i o obecności dworu. We wcześniejszych dokumentach wymienione jest nazwisko Wł. Hermanna Andersohn oraz kolejnego Rittergut Migol. Wyniki poszukiwań wśród archiwaliów kartograficznych były negatywne.

Wywiady w terenie /oprócz wyżej wymienionych dosyć lakonicznych danych/ dają dość mierny pogląd o historii majątku podległej miejscowej ludności w przeważającej większości przybyły na te tereny po roku 1945 zajmując opustoszałe gospodarstwa.

3.2. ŹRÓDŁA DO DZIEJÓW PARKU i OGRÓDU:

1. Wojew. Archiwum Państwowe Gdańsk - brak
2. Wojew. Archiwum Państwowe Olsztyn -
  - akta Landratsamt Braunsberg - brak
  - akta Domänenrentamt Braunsberg - brak
  - zbiór szczątków Zespołów Akt P_odworskich - brak
  - Akta Konserwatora Prowincji Prus Wschodnich -
  - sygn. AP0/XLII/J/4 - potwierdzenie
3. Biblioteka PAN Gdańsk
  - Dział Kartografii
  - mapa "Kreis Braunsberg" 1:100000 - 1939 rok
  - sygn. b. II.68 ark. 1 - potwierdzenie
  - Biblioteka :
    - "Handbuch des Grundbesitzers der Provinz
    - "Ostpreussen" G. Kühne. Königsberg in Preussen 1889r.
    - Verlag von Wilhelm Koch - potwierdzenie
4. Wojew. Konserwator Przyrody Elbląg - brak
5. " " Zabytków " - brak
6. PP PEZ O/Gdańsk - brak
7. PP PEZ O/Olsztyn - brak

IV. CHARAKTERYSTYKA URZĄDU PRZESTRZENNEGO

4.1. Układ przestrzenny

Wieś Dębońiec położona w pld.-wsch. części Gminy Lełkowo, d. powiat braniewski obecnie wojew. elbląskie.

Park dworski zlokalizowany we wsch. kierunku wsi stanowi jej naturalne zakończenie.

Położony na stosunkowo płaskim terenie - pld. warstwico - - 124,0 m.n.p.m. środkowa 125,0 m n.p.m., północna 124,0 m n.p.m. najwyższy pkt. wysokościowy 126,13 m n.p.m. tj teren posadowienia d.dworu znajdujący się w centralnym miejscu parku.

Jego północną część zajmuje staw o pow. ok 1,0 ha.

Północną, wschodnią i południową granicę parku stanowią tereny upraw, łąk i pastwisk, zachodnią granicę - gospodarstwa wiejskie.

4.2. Analiza stopnia zachowania układu przestrzennego

Park stanowi całość wraz z zespołem gospodarczym znajdującym się na terenie ewidencjonowanego parku.

Na podstawie mapy z 1939 roku można przyjąć że granice jego tylko w nieznaczny sposób uległy zmianie. I tak - od pld.-wsch. i częściowo zach. zachowała się naturalna granica - obecnie stanowią ją krzewy głogu i samosiew jesionu.

Zachodnia granica, którą kiedyś stanowił przypuszczalnie podwórzec wjazdowy między dwoma dębami /?/ przy alei od wsł obecnie jest nieczytelny.

Północną granicę parku stanowił przypuszczalnie staw wraz z zabudowaniami gospodarczymi od pół. i zach.

Ta granica nie jest sztywno określona - wybiega /?/ daleko w krajobraz, którego widok szczególnie malowniczo rozciąga się z altanki drzew zachowanej w b. dobrym stanie w pld. części stawu. Krąg starodrzewu stanowią 3 lipy i 3 okazy dębów sadzone na przemian.

Altanka otoczona rowem miała /?/ powiązanie z wodą stawu, brak śladów przejęcia i powiązania jej z połud. częścią parku na terenie której stał dwór.

Istnieją przypuszczalnie dwie wersje co do skomunikowania - albo od strony zachodniej wciągając w teren parku przyległą łąkę, albo od strony wschodniej wychodząc na ów dwór. Wyżej opisana część parku stanowiła romantyczno-krajobrazową jej część. Wg relacji mieszkanki /bud. nr 20 przylegającego do terenu parku/, na stawie istniała drewniana altanka, do której dopływało się łąką z kręgu starodrzewia.

4.3. Analiza istniejącej zieleni

Droga przecinająca park na dwie części oddziela po granicy południowej część parku, która zachowała szczerbkową ilość starodrzewu w przewadze jesiony i dęby.

Z analizy zieleni wynika, że pld. część założenia dzieliła się na komponowany park od wsch. i pld. w części południowej był prawdopodobnie sad, a dwór w centralnej części całego założenia wraz z podwórzem i stajniami /od wschodu/ skąd odchodziły dwie drogi do okolicznych wsi i lasów.

Część zachowanego starodrzewu w minimalnym stopniu rysuje układ d. aleji. Od frontu nieistniejącego obecnie dworu zachowało się w br. dobrym stanie 21 sztuk cisów.

W parku na uwagę zasługuje okaz dębu o obwodzie 540 cm oraz jesiony od 100-380 cm i lipy od 200-300 cm.

Część południowa a w szczególności południowo-zachod. i południowo-wschod. porośnięta samowolnym o przewadze jesionu jest aktualnie nie do odczytania.

Teren parku zajęty przez szkołę jest systematycznie niszczoney - d. podwórze dworskie zastąpiło boisko szkolne a miejsce sadu ogród warzywny, na którego terenie "wyrosły" szklarnie i dwa parterowy mieszkalny. Stajnie dworskie, po których pozostały tylko fundamenty porośnięte jesionami od wschodu zastąpione zlewnią mleka.

Teren "Kręgu Starodrzewia" - altanka - wewnątrz, której znajduje się pryzma naważu naturalnego, która przyspiesza niszczenie drzewostanu jest w rękach prywatnych.

Podział Własnościowy parku nie przyczynia się do jego zachowania. Stan obecny jest mało wartościowy zważywszy również na brak dworu i zabudowań dworskich, należy przede wszystkim zwrócić uwagę na ratowanie istniejącego starodrzewu i zachowanie granic parku.

4.4. Skrócona inwentaryzacja drzew i krzewów - rzadkich gatunków i odmian oraz drzew o charakterze pomnikowym

- GLISY - TAXUS BOCCATA - sztuk 21

- DĄB SZYPULKOWY - QUERCUS ROBUR - sztuk 1 obw. 540 cm

- Drzewa o znacznych rozmiarach stanowiące szkielet danego założenia:

- DĄB SZYPULKOWY - QUERCUS ROBUR -

1 szt. x 200 cm

2 szt. x 210 cm

1 szt. x 220 cm

2 szt. x 230 cm

1 szt. x 320 cm

- LIPA DROBNOLISTNA - TILIA CORDATA -

2 szt. x 200 cm

1 szt. x 230 cm

2 szt. x 290 cm

1 szt. x 300 cm

- JESION - FRAXINUS EXELSIOR -

1 szt. x 130 cm

1 szt. x 170 cm

1 szt. x 200 cm

1 szt. x 270 cm

1 szt. x 290 cm

1 szt. x 330 cm

V. WNIOSKI OGÓLNE

Procent zniszczenia parku jest tak znaczny, że trudno jest ustalić granice jego ochrony. Należy przede wszystkim chronić istniejącej starodrzew. Można postulować o usunięcie z naturalnych granic parku Złotni aleka oraz ograniczyć postępującą dewastację parku ze strony użytkowników /szkoły/. Postulują ochronę części północnej parku ze stawem /który należy oczyścić/ i kręgiem drzew oraz otoczenia przed skutkami niewłaściwego użytkowania i planowania.

Końleczone jest przeprowadzenie jakościowej i ilościowej selekcji samosiewu oraz chorych egzemplarzy drzew.

Jednym ze skutecznych sposobów utrzymania parku w jego pierwotnym obrysie i zachowania charakteru byłoby scalanie gruntów w rękach jednego właściciela. Założenie ogrodzenia pozwoliłoby zapobiec dalszej jego dewastacji a udostępnienie ogłowi jako terenu rekreacji /?/.

Opracował :

mgr inż. arch. Maria Leszczyńska

VI. LITERATURA

1. Majdeski Longin - "Historia ogrodów"
W-wa 1978 PaW.N.
2. Seneta Włodzimierz - "Dendrologia" wyd. 2
W-wa 1976 PWN
3. Praca zbiorowa o - "Konservacja zabytkowych parków
i ogrodów w Polsce" -
materiały konserwatorskie - Ośrodek
Inform. PP PKZ W-wa 1975 r.
4. Anna Guerquin - "Problemy Konservacji, rekonstrukcji
i adaptacji zabytkowych parków".
/na podst. prac zespołu specjalistycz.
przy B/PP PKZ Wrocław/
W-wa 1974 r.
5. Ciołek Gerard - "Ogrody polskie"
W-wa 1978 Arkady.

1. PHOTOGRAPH. FROM PHOTOGRAPH OF J. C. GORDON. SPECIAL AGENT.
RE THE ABOVE NAMED SUBJECTS. PHOTOGRAPHED 1922.
BY J. C. GORDON. PHOTOGRAPHED 1922.
BY J. C. GORDON. PHOTOGRAPHED 1922.

2. ДЕРЕВО. Круп. стародубовидное над стеном. На старом
откопане палили по дачной аллее.
Фот. А. М. Воронцов. 11 октября 1992 г.
План 5/Годовик. № 000254.

3.495107180. Widok krajobrazu o kierunku płacowym.
 Fot. A. Wołoszewicz listopad 1982.
 PPRK2 o/Gdańsk Nr neg. 080256, 080255.

5. BGDOWIEC. Południowa część parku. Okaz dębu rozdwojonego
na wysokości 3m - obw. 540cm.
Pot. A. Wołoszewicz   listopad 1982 r.
PPPK o/Gdańsk   Nr neg. 080257

6. ASBOWIE. Południowo-wschodnia część parku. Okaz dębu.
Fot. A. Wołoszewicz listopad 1982 r.
PPPK o/Gdańsk Nr reg. 080258.

7. ДОБЫТИЕ. Леса в/лота в период. - начало. 28.01.1982 г.
Роб. А. Воросенко
ПРКЗ о/удара
№ рег. 000235.

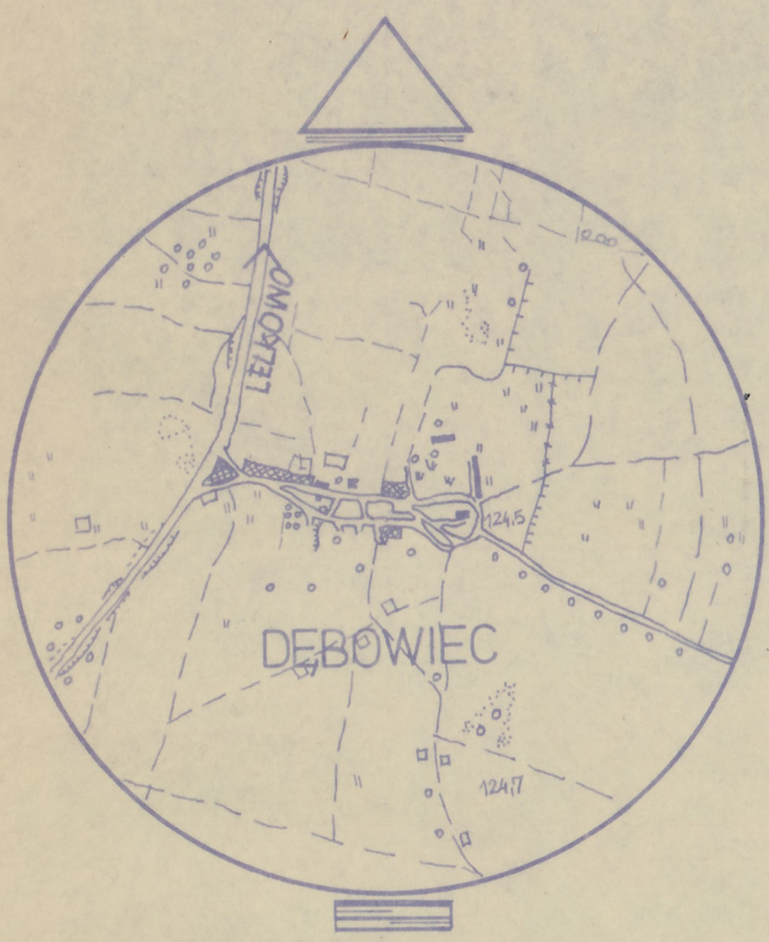

THE BOWTIE CLUB

ZALOZENIE PARIKOWE

SKALA 1 : 10000

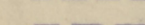
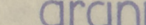
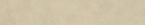
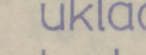
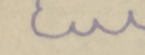
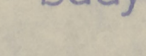
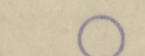
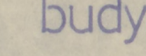
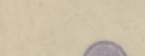
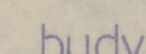
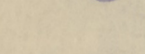
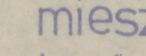
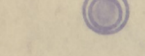
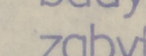
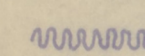
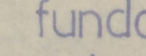
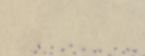
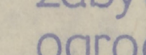
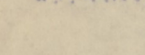
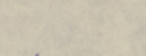
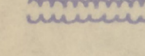
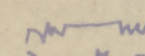

ORIENTACJA 1 : 25 000

Objaśnienia skrótów :

D	dąb szypułkowy	Quercus robur
G	grab	Carpinus betulus
J	jesion wyniosły	Fraxinus excelsior
KL	klon pospolity	Acer platanoides
L	lipa drobnolistna	Tilia cordata
O	olsza	Alnus glutinosa
T	topola	Populus serotina
Wb	wierzba iwa	Salix caprea
W	wierzba	Salix alba
Gł	głóg	Crataegus monogyna
Cisy		Taxus boccata
Czarny bez		Sambucus nigra

LEGENDA :

	granica historycznego układu		drogi dawne zachowane
	granica ochrony obecnego układu		drogi współczesne
	budynki murowane		masyw drzewostanu młodego
	budynki drewniane		drzewa liściaste młode
	budynki o konstrukcji mieszanej		drzewa —" — stare
	budynki o wartościach zabytkowych		proponowane drzewo na pomnik przyrody
	fundamenty budynków zabytkowych		żywoplot
	ogrodzenie		powierzchnie trawiaste
	brama		szpaler drzew lub krzewów
	a/ aktualne wejście do parku		skupiny krzewów
	b/ dawne /domniemane/ staw		pnie starodrzewu
			stanowisko i kierunek wykonania zdjęcia fotog.

opracowała :

mgr dai cordi. M. Percey'sha